

KS innspill til nasjonal handlingsplan for bærekraftsarbeidet i Norge

KS takker for muligheten til å bidra med våre innspill, og vi ser frem til videre samarbeid om arbeidet med FNs bærekraftsmål. FNs bærekraftsmål er viktige for kommunesektoren - de skaper stort engasjement og mobiliserer befolkning, organisasjonsliv og næringsliv gjennom et felles språk, felles eierskap og felles retning. Arbeidet med FNs bærekraftsmål, og forpliktelsene som følger av Agenda 2030, er et samfunnsansvar. Hele samfunnet må involveres, og kommunesektor, næringsliv, organisasjoner og sivilsamfunn tar sin del av ansvaret. Skal Norge lykkes i dette arbeidet, krever det også en helhetlig og tverrsektoriell tilnærming i statlig sektor og mellom statlig sektor, kommunesektoren og øvrige deler av samfunnet. Politikken på dette feltet har til nå vært lite utviklet og KS støtter utarbeidelsen av en nasjonal handlingsplan. Den nasjonale handlingsplanen må ha en bred målgruppe for å få effekt, den må inkludere hele samfunnet og ha et bredest mulig nedslagsfelt: politikk og forvaltning i stat og kommunesektor, næringsliv, arbeidslivspartene, organisasjoner, academia og sivilsamfunn.

Kommunesektorens betydning for måloppnåelse

I 2015 vedtok FN Agenda 2030 med 17 mål og 169 delmål for bærekraftig utvikling fram mot 2030. Samtlige av FNs medlemsland har forpliktet seg til å lage nasjonale handlingsplaner for arbeidet med bærekraftsmålene. For kommuner og regioner er det frivillig å lage slike planer. Imidlertid slår FN fast at 65 prosent av de 169 delmålene ikke kan oppfylles uten omfattende deltakelse av eller samordning med lokale og regionale myndigheter. Bærekraftsmålene berører alle deler av kommunesektorens arbeid. Som bindeleddet mellom innbyggerne og beslutningstakerne er lokale og regionale myndigheter de mest egnede for å forene de globale målene med den lokale virkeligheten.

Et høynivåpanel nedsatt av FNs Generalsekretær i 2012 i forbindelse med forarbeider til Agenda 2030 anbefalte i sin rapport¹ fra 2013 å gi kommunesektoren betydelig plass (s.10);

“Local authorities form a vital bridge between national governments, communities and citizens and will have a critical role in a new global partnership. The Panel believes that one way to support this is by recognising that targets might be pursued differently at the sub-national level – so that urban poverty is not treated the same as rural poverty, for example. Local authorities have a critical role in setting priorities, executing plans, monitoring results and engaging with local firms and communities. In many cases, it is local authorities that deliver essential public services in health, education, policing, water and sanitation. And, even if not directly delivering services, local government often has a role in establishing the planning, regulatory and enabling environment—for business, for energy supply, mass transit and building standards. They have a central role in disaster risk reduction – identifying risks, early warning and building resilience. Local authorities have a role in helping slum-dwellers access better housing and jobs and are the source of most successful programmes to support the informal sector and micro-enterprises.”

I Norge er innsatsen i kommunesektoren viktig for å nå bærekraftsmålene på en rekke områder; barnevern, helse- og sosialtjenester, boliger for vanskeligstilte og omsorgstjenester (mål 1, 3, 10 og 11); barnehager, grunnskole, videregående skole og voksenopplæring (mål 4 og 8); kultur og idrett (mål 3,4 og 10), vannforsyning, avløp, avfallshåndtering og forurensing (mål 6); samferdsel og infrastruktur gjennom sitt ansvar for arealplanlegging, veier, havner og kollektivtransport (mål 9 og 11); beredskap og forebygging (mål 11); miljøforholdene lokalt både i havet (mål 14) og på land (mål 13); demokratiske arenaer (mål 16); samt som samarbeidspartner for frivilligheten og næringslivet (mål 17). Denne opplistingen er ikke uttømmende.

---

¹ https://www.un.org/sg/sites/www.un.org.sg/files/files/HLP_P2015_Report.pdf

Europarådets Kommunalkongress bidrar til å styrke regionale og lokale myndigheters evne til å arbeide mot en bærekraftig framtid. De vektlegger tre prinsipper for arbeidet;

- Achieving the SDGs is the shared responsibility of all levels of government;
- Local and regional authorities need proper competences and financial autonomy; and
- Citizens must always remain at the heart of the action.

KS er derfor opptatt av at kommunesektorens viktige rolle i arbeidet med FNs bærekraftsmål vektlegges i den nasjonale handlingsplanen. Både Norges frivillige rapportering² til FN i 2016, rapportering i årets statsbudsjett og Riksrevisjonens undersøkelse³ av det nasjonale arbeidet med bærekraftsmålene unnlater å nevne kommunesektorens betydning. En gjennomlesning av de nye partiprogrammene for partiene på Stortinget viser at i den grad FNs bærekraftsmål vies oppmerksomhet er det i hovedsak knyttet til Norges internasjonale ansvar og utenrikspolitikk. Til tross for FNs vektlegging av kommunesektoren er det lite synlig politikk på dette i Norge.

Stadig flere kommuner og fylkeskommuner legger bærekraftsmålene til grunn for sitt strategiske planarbeid, i tråd med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019 – 2023. Men som kartleggingsrapporten «Strekk i laget»⁴ viser til er det stor variasjon i hvilken grad kommunesektoren knytter bærekraftsmålene til strategisk planarbeid, fremtidsrettet samfunnsutvikling og politiske prioriteringer. En del kommuner og fylkeskommuner var tidlig ute og kan vise til et systematisk arbeid med implementeringen av bærekraftsmålene over flere år, mens deler av sektoren er i tidlig fase av arbeidet.

Norge har ikke hatt en nasjonal handlingsplan før arbeidet nå starter opp. Gjennomføring av bærekraftsmålene har fulgt ordinære budsjettprosesser, og uten at kommuner og fylkeskommuner er gitt sterke føringer for arbeidet. Erfaringene så langt viser at kommunesektoren har vært seg sitt ansvar bevisst, noe som har gitt grobunn for et stort mangfold og mange svært lovende initiativ. For det er allerede et mangfoldig bærekraftsarbeid lokalt og regionalt, - en nasjonal handlingsplan som tar utgangspunkt i dette vil gi politisk legitimitet for den oppmerksomhet og det eierskapet som arbeidet krever i alle deler av samfunnets sektorer.

Nasjonal handlingsplan må bygge på etablerte strukturer og satsinger

Det er ti år igjen til bærekraftsmålene skal være nådd – vi er nå inne i «decade of action» - handlingens tiår. KS anbefaler derfor at den nasjonale handlingsplanen tar utgangspunkt i etablerte satsinger og strukturer, for slik å holde tempo og retning i arbeidet. Her følger en oppstilling av noen satsinger og strukturer KS mener må vektlegges i arbeidet. Listen er ikke uttømmende.

Partssamarbeidet

Partssamarbeidet har vært en bærebjelke i utviklingen av et moderne Norge, og prinsippene i Hovedavtalen har både bidratt til innovasjon og omstilling, samtidig som det er fundamentet for et anstendig arbeidsliv. Hovedavtalen mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene legger rammene for omstillingsarbeid og gode prosesser mellom partene for sammen å skape velferd i kommuner og fylkeskommuner. Det er avgjørende for et godt resultat at de ansatte og deres organisasjoner involveres så tidlig som mulig når omstillinger og reformer skal gjennomføres. Det er viktig at arbeidet med FNs bærekraftsmål bygger videre på den norske arbeidslivsmodellen og medbestemmelsesordninger.

---

² <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/10692NORWAY%20HLPF%20REPORT%20-%20full%20version.pdf>

³ <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2020-2021/styring-av-og-rapportering-pa-den-nasjonale-oppfolgingen-av-barekraftsmalene.pdf>

⁴ <http://www.nordlandsforskning.no/publikasjoner/strekk-i-laget-en-kartlegging-av-hvordan-fns-barekraftsmal-implementeres-i-regional-og-kommunal-planlegging-article6041-152.html>

Bærekraft gjennom innovasjon, digitalisering og nye måter å organisere arbeidet på

FNs bærekraftsmål skal legges til grunn i utviklingen av samfunns- og arbeidsliv. Kommunesektoren skal være i front i utviklingen, også arbeidsgiverpolitikken må bidra til å skape bærekraftig velferd og et bærekraftig arbeidsliv og samfunnsliv. For å lykkes med dette, må ledere og ansatte tilegne seg relevant kompetanse gjennom kontinuerlig læring. Det er betydelige gevinster å hente i å endre organisering av tjenestene og måten vi løser oppgavene på. Bruk av ny teknologi gir oss nye muligheter. Det er gjennom de siste par årene etablert en betydelig felles satsing både i kommunesektoren på digitaliseringsområdet, der KS er gitt en samordningsrolle på vegne av kommunesektoren både i utviklingsarbeidet, og i samarbeidet med statlig sektor der utvikling av sammenhengende tjenester på tvers av sektorer og forvaltningsnivå bidrar til mer effektiv ressursbruk og gode innbyggerrettede løsninger. Her er det mobilisert betydelig både lokalt og i ulike regionale digitaliseringssamarbeid for å bidra inn i og dra nytte av det nasjonale arbeidet. Digitaliseringsarbeidet gjør oss i stand til å organisere, skape og levere tjenestene med færre ressurser og bedre kvalitet – men kan også bidra til næringsutvikling og bærekraft i stort.

Bærekraftsløftet

Bærekraftsmålene nås ikke alene. KS, NHO og LO, i samarbeid med kommunene og fylkeskommunene i Bærekraftsnettverket, tar initiativ til et bredt nasjonalt partnerskap, Bærekraftsløftet, for å få fart på Norges arbeid med FNs bærekraftsmål, bærekraftig samfunnsomstilling og verdiskaping, og bidra til at Norge oppfyller sine forpliktelser innen 2030. Partssamarbeidet har vært en bærebjelke i utviklingen av et moderne Norge, og KS, NHO og LO ønsker derfor å invitere alle partene i arbeidslivet med i Bærekraftsløftet, og andre samfunnsaktører (akademia, organisasjoner osv.) der det er naturlig. Hensikten med Bærekraftsløftet er å fremme bærekraftig samfunnsomstilling og -verdiskaping i en større skala og i et høyere tempo enn i dag. I sum handler det om å bidra til et reelt taktskifte i arbeidet med FNs bærekraftsmål, og bidra til et felles løft lokalt, regionalt og nasjonalt. Grunnlaget for Bærekraftsløftet er et gjensidig og likeverdig partnerskap, og derfor er strukturen for Bærekraftsløftet ikke ferdig utmeislet. Partene ønsker å utforme detaljene i fellesskap for å sikre god medvirkning og innovasjon. Ambisjonen er å bygge et agilt partnerskap som kan handle på konkrete utviklingsbehov med fart, innovasjon og nyskapende og skalerbare løsninger, og tilpasse seg lokal, regional og nasjonal status i arbeidet med FNs bærekraftsmål.

Bærekraftsnettverket

Flere kommuner og fylkeskommuner har sammen med KS innledet samarbeid om smart bærekraftig utvikling av byer og lokalsamfunn, og dannet Bærekraftsnettverket. Nettverket ble etablert før sommeren, og det er stor interesse for deltakelse med over 40 kommuner og fylkeskommuner på vei inn. Bærekraftsnettverket er et godt eksempel på viljen til å gjøre dette i samarbeid og partnerskap. Nettverkets ambisjon er å samle norske kommuner og fylkeskommuner til felles innsats. KS inngår i styringsgruppen og koordinerer sekretariatet, og tar ansvar for nasjonal spredning av kunnskap og erfaringer fra nettverket. Bærekraftsnettverket vil samarbeide nasjonalt, og handle regionalt og lokalt. Arbeidet kommer til syne i form av lokale og regionale utviklingsprosjekt, ledelses- og organisasjonsutvikling, samarbeid med næringslivet, involvering av innbyggere og lokale prioriteringer som setter sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft høyere på dagsorden. Bærekraftsnettverket samarbeider med FNs program for smart og bærekraftig utvikling av byer og lokalsamfunn, United for Smart and Sustainable Cities (U4SSC)⁵. Nettverket er forankret i et felles verdigrunnlag (Stavangererklæringen)⁶, målinger og data på lokal bærekraft, samt et felles rammeverk for å systematisere det lokale utviklingsarbeidet på tvers av aktører og aktiviteter som påvirker muligheten for lokal utvikling. Rammeverket⁷ er utviklet med støtte fra EU-kommisjonen, og har blitt anerkjent som en av de viktigste innovasjonene på tvers av alle EU-programmer i 2019. Selv etter kort tid sammen har nettverket hatt stor aktivitet, etablert flere konkrete satsinger sammen og fått anerkjennelse for samarbeidet av FNs økonomiske kommisjon for Europa, UNECE. Bærekraftsnettverkets arbeid

⁵ <https://www.itu.int/en/ITU-T/ssc/united/Pages/default.aspx>

⁶ <https://www.stavanger.kommune.no/nyheter/stavanger-erklaringen/>

⁷ <https://cityxchange.eu/knowledge-base/framework-for-bold-city-vision-guidelines-and-incentive-schemes/>

vil kunne ha stor overføringsverdi til lokalt, regionalt og nasjonalt arbeid med FNs bærekraftsmål, og burde være en viktig struktur å ta utgangspunkt i for den nasjonale handlingsplanen.

Data om bærekraft som driver for næringsutvikling

I Bærekraftsnettverkets arbeid legges det stor vekt på samarbeid med næringslivet og potensialet for økt verdiskaping og næringsutvikling gjennom kartlegginger og analyser av status på bærekraftsarbeidet. Det er flere måter å måle dette på. En modell som flere av kommunene i Bærekraftsnettverket har benyttet seg av er U4SSCs KPI-sett. Det er et sett med 92 nøkkelindikatorer (KPI'er) som gjør at kommuner kan måle hvor smarte og bærekraftige de er. Områdene som kartlegges er alt fra vann, energi, transport, bygg, sikkerhet, helse, innovasjon og utdanning. Nå er det rundt 1000 byer fra hele verden som samarbeider med FN om dette og rundt 100 byer som har fått gjort analysen. De første norske analysene fra disse nøkkeltallene viser at de norske kommunene presterer svakere på blant annet forbruk, produksjon, sirkularitet, vannsikkerhet, bruk av privatbil og mobilitet. I disse behovene ligger det store forretningsmuligheter for et norsk næringsliv. I samarbeid med U4SSC evalueres for tiden nærmere 30 kommuners bærekraft, og dataene fra disse evalueringene brukes til å koble lokale behov og muligheter til tilgjengelige løsninger og ressurser. Disse dataene gir et unikt utgangspunkt for å se på hvor det er potensiale for bærekraftig verdiskaping, næringsutvikling, nye forretningsmodeller og ny norsk industri.

Kommunenettverket Kortreist kvalitet

KS, Insam, CICERO og Civitas driver kommunenettverket Kortreist Kvalitet⁸ som jobber med bærekraftig omstilling i praksis gjennom konkrete prosjekter i kommunene og fylkeskommunene. Kommuner og lokalsamfunn har både kunnskap og betydelige muligheter til å være en ledende omstillingsaktører. Kortreist Kvalitet er en strategi for lokal og regional omstilling til lavutslippssamfunnet. Utgangspunktet er at omstillingen til lavutslippssamfunnet må sees som en innovasjonsutfordring med mål om å utvikle bærekraftige lokalsamfunn basert på lokale kvaliteter og fortrinn.

Smartbynettverket

De ledende smartbyene i Norge gikk sammen i 2018 og etablerte det nasjonale nettverket – Smartbyene⁹. I 2020 består nettverket av 15 medlemmer og KS koordinerer nettverkets arbeid og leder styringsgruppen. Medlemsbyene jobber for å skape smartere og mer bærekraftige samfunn hvor hensikten er å etablere samarbeid på tvers av kommuner for å bli smartere sammen. Gjennom nettverket møtes kommuner for å lære av hverandre, kopiere gode løsninger, unngå de samme feilene, og øke innovasjonstakten. Mange organisasjoner i offentlig sektor jobber med de samme utfordringene, og Smartbyene ønsker å bryte ned siloene mellom disse. Hensikten er å gjøre kommunene mer tilgjengelig for markedet. Gjennom Smartbyene kan bedrifter og leverandører få en bedre forståelse for kommunenes behov, samt skape tettere samspill mellom offentlig-, privat sektor, akademia og innbyggere. Ambisjonene som ligger i FNs bærekraftsmål er sentralt for nettverkets arbeid.

Nasjonalt program for leverandørutvikling

Nasjonalt program for leverandørutvikling (LUP)¹⁰ representerer et samarbeid der kjøpersiden (KS og en rekke partnere), selgersiden (NHO), og det statlige virkemiddelapparatet (DFØ, Forskningsrådet, Innovasjon Norge) jobber målrettet sammen for å fremme innovasjon i offentlig forvaltning og næringsliv. Denne samarbeidsformen har tydeliggjort at strategisk bruk av offentlig sektors innkjøps- og investeringskapasitet har stor betydning som drivkraft for økt tempo i det grønne skiftet. Programmet har fungert som en motor for etterspørselsdrevet innovasjon, blant annet gjennom eksemplene utslippsfri byggeplass og elektriske ferger. Nye partnerskap på tvers av offentlig og privat sektor vil være viktige drivere i arbeidet med FNs bærekraftsmål. En styrking av dette fellesinitiativet vil kunne stimulere til bærekraftige løsninger, radikale innovasjoner og næringsutvikling.

---

⁸ <https://www.kortreistkvalitet.no/om-kk/>

⁹ www.smartbyene.no

¹⁰ <https://innovativeanskaffelser.no/>

Partnerskap for radikal innovasjon

I samarbeid med medlemmene har KS etablert programmet «Partnerskap for radikal innovasjon»¹¹. Kommunesektoren må møte samfunnsutfordringene gjennom systematisk nyskaping av bærekraftige løsninger – sosialt, økonomisk og miljømessig. Dette krever både et taktskifte i innovasjonsarbeidet, og evne til å utvikle mer komplekse og radikale løsninger som har samfunnseffekt. Formålet med å gjøre dette gjennom et partnerskap er å få til radikalt innovasjonsarbeid med utgangspunkt i kommunesektorens behov. I dette ligger et mer systemrettet innovasjonsarbeid som er for stort for den enkelte kommune, og som krever samhandling på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Partnerskapet jobber med å realisere konkrete innovasjonsprosjekter i samarbeid med KS' medlemmer og andre sentrale parter, som statlige aktører, forskningsmiljøer, privat næringsliv og frivillig sektor.

«Europeisk grønn giv»

«Europeisk grønn giv» er EUs gjennomgripende vekst- og omstillingsstrategi som vil virke inn på så å si alle politikkområder av betydning for bærekraft og gjennom EØS avtalen berøre kommunesektoren i Norge. KS mener derfor at det i Nasjonal handlingsplan bør inngå referanser til at framtidige EØS-relevante EU direktiver og forordninger om «Europeisk grønn giv» - på samme tid EUs vekststrategi, EUs svar på bærekraftsmålene og EUs forpliktelser mot Paris-avtalen – vil ha betydning.

Behov for en styrket sammenhengstenking

Ambisjonene om tverrfaglighet og arbeid på tvers av dimensjonene som ligger til grunn for FNs bærekraftsmål utfordres av en sektorisert organisering av arbeidet på nasjonalt nivå. KS opplever at fordelingen av ansvar gjennom sektorprinsippet gjør det vanskelig å få til en reell sammenhengstenking rundt status, behov og muligheter. Den nasjonale handlingsplanen må håndtere at bærekraftsmålene har konflikter i og mellom seg, og tydeliggjøre en sammenhengstenking langs alle de tre dimensjonene.

Måling og rapportering

Agenda2030 består av 17 bærekraftsmål, 169 tilhørende delmål og 232 indikatorer. Mange av disse egner seg best for å måle fremgang nasjonalt. Men det finnes et mangfold av indikatorer og indikatorsett som kommunesektoren kan benytte for å måle status og utviklingen på bærekraftsmålene. For å sikre god sammenheng mellom lokale tiltak og globale bærekraftsmål, er det nødvendig å identifisere de indikatorene som er best egnet til å måle status og utvikling på regionale og lokale forhold og tiltak opp mot de 169 delmålene som er utviklet. KS har derfor igangsatt et samarbeid med SSB der vi vil få oversikt over tilgjengelige indikatorer for alle de tre dimensjonene av bærekraft, og i hvilken grad de er relevante for, og egner seg for kommunesektoren. På basis av det arbeidet kan vi også synliggjøre gap og behov for utvikling av indikatorer som er relevante for lokalt og regionalt nivå.

KS er opptatt av at arbeidet med å måle fremgang i arbeidet med FNs bærekraftsmål ikke tar form av et belastende rapporteringsregime for kommunesektoren. Måling av fremgang må ikke være en tilleggsbelastning og det må gi en reell merverdi for lokalt og regionalt nivå. Det er viktig at arbeidet bygger på det samarbeid og strukturer som eksisterer og at gjenbruk av data vektlegges. Nasjonale anbefalinger må ikke legge begrensninger på kommunesektorens mulighet til å gjøre tilpassinger til den lokale konteksten. KS ønsker også å påpeke viktigheten av å jobbe bredt med kunnskapskilder i arbeidet med å måle fremgang i arbeidet. Det er lett å vektlegge indikatorer, fordi de er så konkrete, men indikatorer er bare én av flere måter å få kunnskap om hvorvidt vi beveger oss i retning av målene eller ikke. En samlet analyse av et bredt sett relevante kunnskapskilder kan bidra til å gi bedre bilde på status i arbeidet.

Norge har forpliktet seg til å levere en nasjonal rapport (Voluntary National Review/VNR) til FN i juni 2021. Forrige rapport ble levert i 2016 og inneholdt i liten grad erfaringene fra lokalt og regionalt nivå. Mye har skjedd siden den gang, og potensialet for en fylldig beskrivelse av Norges innsats er i dag høyere. Kommunesektoren legger i dag bærekraftsmålene i økende grad til grunn for strategisk planarbeid, fremtidsrettet samfunnsutvikling

---

¹¹ <https://www.ks.no/fagomrader/innovasjon/framtidas-kommune/partnerskap-for-radikal-innovasjon/>

og politiske prioriteringer. En nasjonal rapportering til FN må ta utgangspunkt i dette. EU har våren 2020 lansert en håndbok¹² for byer, kommuner og regioner som skal hjelpe til med å vise hvordan man kan måle bærekraft lokalt, og forplikte seg til å gjennomføre såkalte VLR-er (Voluntary Local Review – Frivillig lokal rapportering). Aktørene i Bærekraftsnettverket er i dialog med FN gjennom UNECE og U4SSC, samt OECD og EU om temaet Voluntary Local Reviews. KS skal i samarbeid med vår verdensorganisasjon UCLG og medlemmene gjennomføre en lokal og regional gjennomgang (Voluntary Subnational Review/VSR) av bærekraftsarbeidet i kommuner og fylkeskommuner. Norge blir dermed et av få land som rapporterer på flere nivåer. Dette er en unik mulighet til å synliggjøre kommunesektorens betydning for å realisere FNs bærekraftsmål nasjonalt og globalt.

Konkrete tiltak

KS ønsker å medvirke til utformingen av konkrete tiltak i den nasjonale handlingsplanen. Dette er foreløpige innspill;

- Kunnskapsutvikling, metoder og verktøy, se hen til rammeverk for bærekraftig samfunnsomstilling som kommunene i Bærekraftsnettverket legger til grunn for sitt arbeid
- Strekk i laget- rapporten på bruk av FNs bærekraftsmål i lokal og regional planlegging viser at det er behov for differensierte tiltak. Om “alle skal med” fordrer det fleksibilitet i tiltakene – vi trenger deling av beste praksis og tilgjengelig veiledningsmateriale som er relevante for alle deler av kommunesektoren.
- Det er behov for tiltak knyttet til kommunenes kapasitet og kompetanse innen samfunns- og arealplanlegging, og styrking av utdanningskapasiteten
- Perspektivene og prioriteringene fra det omfattende klima- og miljøarbeidet må inkluderes i arbeidet med handlingsplanen, og gjeldende satsinger for overgang til lavutslippssamfunn må videreføres og styrkes
- Vektlegge politisk lederskap, lederutvikling og kompetansetiltak på tvers av sektorer, hente læring fra KS' folkevalgtprogram for alle landets kommunestyrer og fylkestingsstyrer
- Sørge for virkemidler som stimulerer og risikoavlaste. Forsterkede virkemidler for et mer bærekraftig samfunn, en styrket satsing på forskning for, i og med kommunesektoren – vi trenger mer kunnskap om hva som virker
- Handlingsrom for eksperimentering og systeminnovasjoner på komplekse utfordringer som ikke løses innenfor en sektor alene. Vi når ikke målene ved mer av det samme - det fordrer at rammene og virkemidlene for radikal innovasjon styrkes, og at behovet for lov- og regelverksendringer utredes der slikt arbeid møter hindringer
- Styrke strukturene og virkemidlene for etterspørselsdrevet innovasjon, slik at offentlig sektors innkjøpsmakt kan stimulere til grønne og bærekraftige innovasjoner - virkemidler som avlaste både kjøper- og selgerside og en kompensering av utviklingskostnader og merkostnader for de som går foran
- Fortsette det gode samarbeidet mellom stat og kommunal sektor som over de senere årene er etablert på digitaliseringsområdet, og forsterk det tverrsektorielle arbeidet i statlig sektor. Dette samarbeidet kan tjene som inspirasjon til samarbeid også om innovasjon og FNs bærekraftsmål.
- KS vil oppfordre til at det videre arbeidet med handlingsplanen sikrer god medvirkning også i utforming av tiltak, og vi forventer at barn og unges stemmer må gis plass i arbeidet

KS ønsker lykke til med arbeidet, og vil med glede samarbeide om videre konkretisering så vi sammen kan ta viktige skritt for å nå ambisjonene som ligger i Agenda 2030.

---

¹² <https://urban.jrc.ec.europa.eu/#/en>